

RAPORT DE MONITORIZARE

a operațiunii de returnare forțată a străinului

Nr.08-1/8-340 din 13 februarie 2023

AVOCATUL
POPORULUI
OMBUDSMAN

A P R O B,
Ceslav PANICO
Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

_____ / semnat / _____

Autor:

Alexandru ZUBCO,
Şef direcție, Direcția prevenirea torturii, Oficiul Avocatului Poporului

Coordonator:

Ceslav PANICO, Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

AVOCATUL
POPORULUI

LISTA ABREVIERILOR:

AP – Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

OAP – Oficiul Avocatului Poporului

MAI – Ministerul Afacerilor Interne al R. Moldova

IGPF – Inspectoratul General al Poliției de Frontieră

BMA – Biroul Migrație și Azil

CPTS – Centrul de plasament temporar al străinilor

AIC – Aeroportul Internațional Chișinău

SPF – Sectorul Poliției de Frontieră

PTF AIC – Punctul de Trecere a Frontierei de Stat „Aeroportul Internațional Chișinău”

PF – Poliția de Frontieră

UNCHR – Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați din Moldova

OP CAT – Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii

AVOCATUL
POPORULUI

TERMENI DE REFERINȚĂ¹:

Returnare	Proces de întoarcere a unui străin prin executare voluntară a deciziei de returnare sau prin executare forțată a acesteia: în țara de origine, în o țară de tranzit în conformitate cu acordurile de readmisie sau în o țară terță în care străinul decide în mod voluntar să se reîntoarcă și în care acesta va fi acceptat.
Decizie de returnare	Act administrativ al autorității competente pentru străini, prin care șederea unui străin este stabilită ca fiind ilegală și care obligă străinul să părăsească teritoriul Republicii Moldova într-un termen stabilit.
Returnare forțată	Returnarea obligatorie a unei persoane în țara de origine, de tranzit sau în țara terță (adică în țara de returnare), în baza unui act administrativ sau judiciar.
Persoana returnată	Un resortisant străin aflat în situație de ședere neregulamentară și care face obiectul unui decizii de returnare emise în țara respectivă.
Operațiune de returnare	Operațiune care este coordonată de către autoritatea de returnare și în cadrul căreia persoanele care fac obiectul măsurii de returnare sunt returnate fie în mod voluntar, fie forțat.
Ofițer de escortă	Persoană care asigură securitatea, inclusiv persoanele angajate de către un contractor privat, a căror responsabilitate este de a însoți persoanele returnate în special în timpul transportării acestora în afara țării.
Șeful escortei	Persoana responsabilă în cadrul echipei pe care o conduce de implementarea în mod corespunzător a operațiunii de returnare. Șeful echipei de escortă este persoana ce are cea mai mare autoritate sau capacitate de luare a deciziilor, după căpitanul aeronavei.
Îndepărtare sub escortă	Măsură administrativă a autorității competente pentru străini, care presupune însoțirea, până la punctul de trecere a frontierei de stat deschis pentru traficul internațional ori până în țara de origine, de tranzit sau de destinație, a străinului care a trecut ilegal frontiera de stat, nu a părăsit teritoriul țării în termenul prevăzut de decizia de returnare, a fost declarat indizerabil, împotriva sa a fost dispusă măsura expulzării ori starea sa de sănătate prezintă pericol pentru sănătatea publică.
Persoane vulnerabile	În această categorie intră minorii, minorii neînsoțiți, persoanele cu necesități speciale, persoanele în vârstă, femeile însărcinate, victimele traficului de ființe umane, părinții singuri cu copii mici, persoane cu afecțiuni medicale, persoanele care au fost supuse torturii, violului sau altor forme grave de violență psihologică, fizică sau sexuală.
Autoritatea de returnare	BMA este autoritatea de stat care răspunde de organizarea operațiunilor de returnare și implementarea tehnică a acestora, atât în cazul operațiunilor de returnare naționale din Moldova în alte țări terțe, cât și în cazul operațiunilor de returnare prin colectare din statele membre ale UE în Moldova.

¹ Manual privind Returnarea: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/C\(2015\)6250_1/de00000000386027?rendition=false](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/C(2015)6250_1/de00000000386027?rendition=false) și Directiva 2008/115/CE din 16.12.2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor aflați în situație de ședere ilegală: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0115&from=FR>

INTRODUCERE -

- 1) Avocatul Poporului asigură promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, exercitându-și activitatea în temeiul art. 59¹ Constituția Republicii Moldova, Legii nr. 52 din 03 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), Principiilor privind statutul instituțiilor naționale pentru drepturile omului (Principiilor de la Paris).
- 2) În acest sens, Oficiul Avocatului Poporului (Instituția națională de protecție a drepturilor omului), prin mecanismele sale specifice, examinează cereri de la persoanele care consideră că le-au fost încălcate drepturile și libertățile fundamentale, efectuează periodic vizite preventive și de monitorizare în locurile privative de libertate, emite rapoarte și recomandări pentru autoritățile vizate. Rapoartele Avocatului Poporului au devenit surse de informare veridice pentru CtEDO, UN CAT/ SpT/ CPT cu privire la situația privind respectarea de Republica Moldova a angajamentelor asumate în vederea protecției și asigurării dreptului la viață, integritate fizică și psihică, precum și dreptului la sănătate, libertate și siguranță, acces la remedii efective în instanțele naționale.
- 3) În perioada 20-21 octombrie 2022, reprezentantul Oficiului Avocatului Poporului a participat la o misiune de monitorizare a operațiunii de returnare forțată sub escortă a unui cetățean din Republica Uzbekistan până în țara de tranzit.
- 4) Operațiunea de returnare a fost organizată și realizată de BMA, conform procedurilor naționale de returnare. OAP a participat **în premieră** în această misiune².
- 5) Scopul vizitei a constat în monitorizarea propriu-zisă a procesului de returnare silită, precum și formularea de recomandări pentru îmbunătățirea situației în domeniu, după caz din perspectiva respectării și protecției drepturilor omului.
- 6) Misiunea de monitorizare a fost realizată cu sprijinul Centrului Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale (ICMPD) în cadrul proiectului „Capacity for a rights-based return sistem for Moldova (CareFor)”³.

STANDARDE DE MONITORIZARE:

- ✓ Normele Comitetului european pentru prevenirea Torturii;
- ✓ Rezoluția CES nr.663 (XXIV) din 31 iulie 1957 privind Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților;
- ✓ Directiva 2008/115/CE din 16.12.2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor aflate în situație de ședere ilegală
- ✓ Legea nr.215/2011 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova;
- ✓ Legea nr.283/2011 cu privire la Poliția de Frontieră;
- ✓ Legea nr.200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova;
- ✓ Legea nr.270/2008 privind azilul în Republica Moldova;
- ✓ Hotărârea Guvernului nr.493 din 07.07.2011 cu privire la aprobarea Regulamentului Centrului de Plasament Temporar al Străinilor;
- ✓ Hotărârea Guvernului nr. 492 din 07.07.2011 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedurile de returnare, expulzare și readmisie a străinilor pe teritoriul Republicii Moldova;
- ✓ Ordinul MAI nr.30 din 12.08.2022 cu privire la aprobarea Procedurii de operare standard operațională internă efectuată de către Serviciul identificări și escortă al CPTS al BMA în domeniul escortării străinilor;
- ✓ Îndrumarul pentru monitorii returnărilor forțate în Moldova, ianuarie 2022, elaborat de ICMPD.

² <http://ombudsman.md/news/premiera-prima-misiune-de-observare-a-returnarii-fortate-realizata-cu-succes-de-catre-oficiul-avocatului-poporului/>

³ https://www.icmpd.org/news/the-first-ever-forced-return-monitoring-mission-carried-out-in-moldova?fbclid=IwAR1L6So6un1valGf-RMBnlhc_OEx96ixkBhRTkNCeDTsE1St6R-8XUF6ufU

STATUTUL STRĂINULUI SUPUS RETURNĂRII FORȚATE:

- 7) Persoana returnată este originară din Republica Uzbekistan, născută în 1988.
- 8) În Republica Moldova, străinul a admis încălcarea regulilor de ședere⁴ și a refuzat să părăsească benevol teritoriul țării, fapt pentru care a fost plasat în custodie publică (CPTS).
- 9) Pentru ilegalitatea comisă, instanța de judecată i-a aplicat „interdicția de intrare în țară” pentru un termen de 5 ani. Hotărârea instanței nu a fost contestată de străin și nici de avocatul său. Potrivit dispozitivului hotărârii judecătorești, instanța a verificat criteriile și restricțiile impuse de art.439⁵ Cod contravențional „expulzarea” în privința persoanei străine.
- 10) În CPTS, străinul s-a aflat cca 3 luni, până la returnare.

MONITORIZAREA FAZEI PREMERGĂTOARE PLECĂRII⁵:

- 11) Procesul de returnare a demarat cu briefing-ul la sediul CPTS, ora 17.30, ziua de 20 octombrie 2022. Dl Nicolae Trocin, șef al CPTS a prezentat echipa de escortă, monitorul, rolul fiecărui membru al echipei, scopul și obiectivele misiunii de returnare, situația persoanei returnate, riscurile în cadrul misiunii și regulile în procesul de reîntoarcere și comportament față de persoana returnată și alți pasageri. Membrii echipei de escortă au putut să adreseze întrebări.
- 12) Dl Trocin a completat că persoana returnată a fost informată despre procesul de returnare, a fost verificată de medic; i-a fost oferită alimentație, apă și posibilitatea de a informa rudele despre zbor. Străinul nu este agitat, nu are afecțiuni medicale, nu face parte din grupul vulnerabil și nu a admis amenințări asupra personalului. Totuși, a fost evaluat cu cod galben de pericol în timpul returnării.
- 13) Riscuri cu privire la supunerea la acte de rele tratamente în țara de origine nu au fost identificate. Străinul va fi preluat de la Aeroport de rudele sale.
- 14) Returnarea persoanei are loc pe cale aeriană, până în zona de tranzit a Aeroportului Internațional din Istanbul, Turcia. Ulterior, străinul va urca de sinistător la bordul aeronavei până în țara de destinație. BMA i-a procurat bilet de reîntoarcere.
- 15) După briefing, a urmat controlul fizic de securitate al persoanei returnate într-o încăpere specială. Monitorul a avut acces la proceduri și acte.
- 16) Controlul fizic de securitate a fost efectuat în mod corespunzător, calm, profesionist și decent. Nu au fost aplicate măsuri coercitive. Nu au fost identificate obiecte sau substanțe interzise. Străinul a semnat procesul verbal și fișa privind lipsa de observații/ pretenții față de BMA.
- 17) Ofițerii de escortă au însoțit persoana returnată către mijlocul de transport. Aceasta nu a fost încătușată. Bagajul a fost plasat în automobil. Actele pentru returnare au fost preluate de șeful echipei de escortă. Străinul nu a opus rezistență la îmbarcarea în mijlocul de transport.

MONITORIZAREA FAZEI DE DEPLASARE⁶:

- 18) Mijlocul de transport reprezintă un microbuz acomodat pentru transportarea pasagerilor.
- 19) Străinul a fost poziționat pe scaunul de mijloc, iar din ambele părți erau așezați ofițerii de escortă. Monitorul a avut posibilitate să monitorizeze situația străinului și acțiunile escortei pe durata deplasării spre destinație.

⁴ Art.84¹, al.2 Legea 200/2010 privind regimul juridic al străinilor „Străinii aflați pe teritoriul Republicii Moldova sunt obligați să respecte scopul pentru care li s-a acordat dreptul de intrare și, după caz, dreptul de ședere pe teritoriul țării, de asemenea să părăsească teritoriul Republicii Moldova la expirarea termenului de ședere acordat”.

⁵ Faza premergătoare plecării cuprinde perioada ce începe din momentul plecării de la CPTS și ține până la momentul îmbarcării în mijlocul de transport. În această fază, este efectuat controlul de securitate fizică (percheziția corporală) a persoanei returnate, este efectuat briefing-ul cu echipa de escortă, iar persoana returnată poate aștepta în locul de reținere/ așteptare aflat în locația de unde urmează să aibă loc îmbarcarea în mijloacele de transport utilizate.

⁶ Faza de deplasare începe cu închiderea ușilor mijlocului de transport utilizat pentru îndepărtare și se termină cu sosirea la destinația finală.

- 20) Persoana returnată nu a fost încătușată pe durata transportării. Escorta a avut un comportament calm și profesionist pe durata transportării. Incidente nu au avut loc.
- 21) Comunicarea cu persoana returnată a avut loc în limba rusă, cunoscută și vorbită de părți.

MONITORIZAREA FAZEI DE ZBOR⁷:

- 22) În zona aeroportuară, atât ofițerii de escortă, cât și persoana returnată au intrat prin zona de acces pentru toți pasagerii și au trecut aceleași proceduri de control exact pentru pasageri. Acest proces este de apreciat, pentru că în ochii pasagerilor, cât și a persoanei returnate nu s-a creat impresia de pericol, incomoditate sau frustrare.
- 23) PF a acordat suportul necesar BMA în procesul de trecere a PTF AIC.
- 24) Pe durata așteptării cursei avia, ofițerii de escortă au avut comportament demn și profesionist.
- 25) Persoana returnată nu a opus rezistență. Străinul a avut acces la apă și WC. Incidente nu au fost înregistrate.
- 26) Deplasarea spre bordul aeronavei (KIV-IST) a avut loc cu o rută separată de restul pasagerilor. Astfel, escorta și persoana returnată au intrat primii la bord, poziționându-se pe scaunele din spatele avionului.
- 27) Poziționarea persoanei returnate a fost pe scaunul de mijloc, a ofițerilor din ambele părți, iar a monitorului din față. Pe durata zborului incidente nu au avut loc. Alimentație și apă au fost oferite de compania aeriană. Străinul nu a fost încătușat.
- 28) Aterizarea a avut loc în Aeroportul Internațional Istanbul la ora 23.30, conform graficului.

MONITORIZAREA FAZEI DE SOSIRE⁸:

- 29) Escorta a ieșit ultima din avion, însoțind persoana returnată.
- 30) Ofițerii de escortă au însoțit persoana returnată până în zona de trecere a controlului frontier și vamal spre punctul de destinație.
- 31) Înainte de a trece controlul frontier, liderul de escortă a înmănat pașaportul străinului, biletul spre Tașkent, Uzbekistan și actele adicente. Străinul a mulțumit escortei pentru suportul și grija oferită și a plecat. Incidente nu au fost înregistrate.
- 32) Misiunea de observare și de returnare a fost finalizată cu ședința de debriefing.
- 33) Pe durata de până la reîntoarcere spre Chișinău, ofițerii de escortă și monitorul au așteptat în sala de așteptare a Aeroportului Internațional Istanbul (12 ore).

CONCLUZII:

Urmare a procesului de monitorizare, lansăm următoarele concluzii: -

- Misiunea de returnare pe cale aeriană a avut loc cu succes, conform planului;
- Ofițerii de escortă ai BMA au manifestat diligență, profesionalism și dedicație în raport cu persoana returnată;
- Pe perioada de monitorizare, nu au avut loc incidente. Persoana returnată nu a fost supusă la vreo formă de abuz sau comportament nedemn;
- Atât persoana returnată, cât și pasagerii cursei s-au simțit în siguranță și nici nu au conștientizat că are loc o misiune de returnată forțată, inclusiv grație profesionalismului escortei.
- Monitorul OAP a avut acces liber la toate procesele, procedurile și actele persoanei returnate și nu a fost influențat pe durata procesului de monitorizare.

⁷ Faza de zbor include perioada de la trecerea procedurilor prin PTF AIC, perioada de așteptare de până la decolare, intrarea în avion și zborul propriu-zis.

⁸ Faza de sosire include perioada de ieșire din avion și de trecere a controlului frontier în aeroportul de escală, precum și trecerea controlului spre punctul de destinație.

RECOMANDĂRI:

Urmare, a constatărilor Raportului de monitorizare, Avocatul Poporului (Ombudsmanul) conducându-se de prevederile al.2, art.24 a Legii nr.52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul):

RECOMANDĂ:

- 1) **BMA** să majoreze bugetul/ linia bugetară pentru organizarea și realizarea returnărilor forțate;
- 2) **BMA** să elaboreze (ajusteze) PSO privind returnarea forțată pe cale terestră, aeriană, ce să prevadă un complex de soluții privind interacțiunea escortei în situații urgente sau de criză, etc, comportamentul cu diverse categorii de străini vulnerabili în situații dificile, precum și fișe de drepturi pentru persoanele returnate;
- 3) **BMA** să achiziționeze echipamente specializate de siguranță și protecție non-ofensive, de ultimă generație pentru asigurarea siguranței și securității persoanelor/ pasagerilor pe durata zborului;
- 4) **BMA** să asigure instruirea personalului său cu privire la instrumente și tehnici de aplicare a forței fizice și a mijloacelor speciale, inclusiv în spații închise sau de zbor.
- 5) **BMA** să asigure instruirea angajaților privind tehnici de comunicare non-assertive cu persoanele returnate.
- 6) **BMA** să asigure instruirea angajaților privind limbile de circulație internațională.
- 7) **BMA** să examineze oportunitatea recompensei suplimentare pentru ofițerii de escortă implicați în misiuni de returnare forțată.
- 8) **BMA** să distribuie copia raportului respectiv CPTS și subdiviziunilor sale pentru informare și reacționare, după caz.

Raportul respectiv este plasat pe pagina web a OAP pentru informare și diseminare.

Coordonat:

Alexandru ZUBCO,

Șef direcție, Direcția prevenirea torturii OAP

/ semnat /

AVOCATUL
POPORULUI